

Антикріпосницька спрямованість повісті Марка Вовчка "Інститутка"

Перегорнута остання сторінка повісті "Інститутка" Марка Вовчка. Критики стверджують, і ми не можемо з ними не погодиться, що це найкращий твір раннього періоду творчості письменници. Це була перша в українській літературі соціально-психологічна повість, у якій огидні кріпосницькі відносини показано в усій їхній чорній непривабливості. Сила твору, на мою думку, полягає в тому, що до життя своїх герой-кіпаків вона придавляється не з ганку дворянського маєтку, адже була за походження поміщицею, а авторка входить в народ, зливається з ним, вона ніби проникає в селянську душу і, "просвітивши її силою могутнього таланту", переносить у свої твори найпотаємніші, найзаповітніші думки та болі кріпака.

"Повість Інститутка" - це жмутки ненависті кріпаків до панів, до тих знущань, які вимушені були зносити.

Протягом всього твору ми відчуваємо, що назріває грізний протест проти кріпацтва, який стане прямим шляхом до волі. Відчуваємо, що рішучість народу до подолання перешкод, які заважають досягненню їх мети, зростає.

Кріпаки у повісті. Принижені, безправні, змучені тяжкою працею. Ось лише один штрих із життя панських селян: "Увечері, смерком уже, вертаються з панщини люди потомлені і варом сояшним, і тяжкою працею; всі мовчат - хіба який зітхне важко або заспіває сумної, сумної стиха...".

А життя кріпаків у маєтку пана-лікаря після переїзду туди інститутки: "Коли б же поглянув хто, що там коїлось, що там діялось! Люди прокидались і лягали плачучи, проклинаючи. Усе пригнула по-своєму молода пані, усім роботу тяжку, усім лихо пекуче ізнайшла. Каліки нещасливі, діти-кришеняточки, й ті в неї не гуляли". Кріпосницька петля затягується дедалі тугіше, селяни кріпаки задихаються, протестують, шукають порятунку, дехто з них дорогою ціною виривається з цієї петлі.

Всю жорстокість кріпосницького норову панів відчула на собі головна героїня повісті - Устина. Фізичні знущання з неї посилюються з кожним днем. Знущання, погрози довели Устину до тяжкої хвороби, але й немічну її гонять на роботу. Але вона в таких тяжких умовах не втратила волелюбності, гідності, моральної стійкості, доброти, оптимізму. Устина не підноситься до активного протесту проти панських знущань, але її ненависть до панів зростає. Її симпатії на боці волелюбного Назара і рішучого протестанта Прокопа.

Назар і Прокіп наділені рисами бунтарів, активних протестантів проти кріпосницьких пут. Ці сміливі люди мужньо протестують проти панських знущань і вириваються від поміщиків, будучи переконаними, що гірше, ніж тут, їм не буде. Назар вважає, що спосіб покращення життя - це втеча. Прокіп готовий виступити не лише за себе, а й за інших.

Народні маси переповнені могутнім, непоборним жаданням. Є символом народної боротьби за волю, незалежність.

Послідовно підкреслюється в повісті, що кріпацьке життя - то пекло. Вільна Катря вийшла заміж за кріпака, і сама стала кріпачкою - і це згубило її. Устина виривається з клешнів кріпацтва і стає щасливою, почуває себе людиною.

Повістю "Інститутка" Марко Вовчок переконливо доводила, що визволення селян з кріпацтва є головним завданням доби. Народ жадає волі, життя без панської експлуатації - таку головну думку проводить письменниця через весь твір, уславлюючи визвольні прагнення селян-кріпаків. Саме цю ідею авторка вкладає в уста Устини: "Любо на волі дихнути!".

"Інститутка" належить до найкращих перлин нашої літератури", - справедливо відзначав І.Франко. Після гнівно викривальної поезії Великого Кобзаря "Інститутка" була найвизначнішим антикріпосницьким твором.